

کاربرد روش Finite Element در بررسی اثر نیروهای تنشی وارد بر سمان روکش دندان سانترال بالا (Shear stress)

دکتر محمد امامیه، دکتر شیلا امامیه

دانشکده دندان پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی تهران

چکیده

مقدمه: یکی از مسائل مورد بحث در رشته‌های مختلف دندانپزشکی بررسی اثر نیروهای اعمال شده به دندان و ترمیمی‌های دندانی است که پس از معالجه دندان به آن وارد می‌شود. با توجه به اینکه هر جسم یا ماده‌ای دارای یک حد نهایی برای تحمل تنش‌ها می‌باشد لذا کاربرد نیروهای بیش از حد توان باعث می‌گردد ناسلامت و کیفیت آن را تغییر دهنده. به طور متدائل نیروهای مصنوعی از ناحیه مولرها به سمت ثنایایی میانی کاهش می‌یابند. میانگین تقریبی نیروهای اعمال شده بر روی دندان مولر ۱۷۰ پوند برابر ۵۶۵ نیوتن، پره‌مولرها ۷۰ پوند و ثنایایی میانی در حدود ۳۷ پوند برابر با ۱۰۵ نیوتن تخمین زده می‌شوند. این نیروها با افزایش سن به دلایل متنوع زیادتر می‌شوند. لذا برای یک دندانپزشک بررسی اثر نیروهای وارد بر روکش و سمان زیرین آن از اهمیت ویژه‌ای پرخوردار است. بنابراین او می‌تواند نکات ضعف در درمان *Crown*‌ها را شناخته و در رفع آن تدبیر لازم را رعایت نماید. با توجه به اینکه روش Finite element در سه دهه اخیر در حل معضلات دندانپزشکی نقش ارزشمندی داشته است این مطالعه انجام پذیرفت. هدف از این مطالعه بررسی الگوی توزیع تنش بر سمان مصرفی بین *Crown* و عاج دندان ثنایایی میانی بود.

مواد و روش‌ها: بدین منظور از روش (FE) که یک روش دقیق آنالیز کامپیوتراست است استفاده گردید لذا با توجه به مطالب مذکور مدل دندان سانترال بالا توسط کامپیوترا ترسیم و آناتومی مدل دندان به دقت ملحوظ گردید تا یک مدل کامپیوترا ایده‌آل به وجود آید. نیروهای تنش زا با زوایای ۳۰ و ۵۰ درجه به لبه انسیزونگوالی و یک سوم انسیزی‌الی ناحیه لینگوال محور طولی دندان وارد گردید. با توجه به کتب و مقالات مرجع اطلاعات لازم به کامپیوترا منتقل و کامپیوترا آن Super sap انتخاب گردید.

پافته‌ها: نتایج حاصل از روش دو بعدی نشان می‌دهند که میزان تنش برشی به وجود آمده در سمت لینگوال متفاوت از مقدار آن در سمت پاکال است. در بارگذاری دوم (روش سه بعدی) میزان تنش در سمت لینگوال ناحیه طوف به مقدار چشمگیری کاهش می‌یابد و به حدود ۱۰ مگاپاسکال می‌رسد که این مقدار کمتر از میزان تحمل سمان زیرین روکش می‌باشد در صورتی که در بارگذاری اول مقدار تنش برابر با ۱۷/۸ مگاپاسکال است که این مقدار بیش از حد قابل تحمل آن است. مقایسه تنش‌های ایجاد شده در سمان زیرین روکش ممکن است بستگی به آلیاز انتخاب شده و ضخامت ساختار فلزی *Crown* آن داشته باشد.

نتیجه‌گیری و توصیه‌ها: با توجه به استحکام پسیاری از سمان‌ها اعمال نیروی زیاد ممکن است منجر به شکست لایه سمان در فاصله بین عاج دندان و ساختار فلزی شود و در نهایت منجر به شکست در درمان دندان مورد معالجه گردد.

مقدمه

روش Finite element در حل مسائل پیچیده مهندسی مانند صنعت هوانوردی، مهندسی راه و ساختمان، آنالیز حرارتی، مکانیک و الکترومagnetیک کاربرد وسیعی داشته است. روشن Finite element در حل مشکلات غیرساختاری مانند بررسی انتقال حرارت نیز نقش قابل توجهی نشان داده است. بررسی محققین در سه ماهه اخیر نشان می‌دهد که در حل مشکلات دندانپزشکی نیز نقش بسیار خوبی ایفا کرده است. Moss و همکاران (۱,۲,۳) در تصویری که در دهه ۱۹۶۰ بسیاری از طراحی‌های صورت گرفته در Frame design بر مبنای مطالعات و ارزیابی‌های کلینیکی استوار بود.

هدف از کاربرد Finite element تقسیم ساختار جسم مورد نظر به المان‌های بسیار کوچکتر و ساده‌تر است. لذا با بکارگیری روش FE یک جسم بزرگ، پیچیده و غیرمتجانس به تعداد زیادی اجسام ساده و کوچکتر تقسیم می‌شوند. بنابراین راه حل‌های مسائل ساده‌تر می‌توانند باعث حل مشکل اصلی شوند (۴). اجسام را می‌توان به صورت مجموعه‌ای از مثلث‌ها یا اشکال مربعی شکل در صورت بررسی دو بعدی و به صورت هرم یا المان‌های مکعبی شکل در صورت بررسی سه بعدی در نظر گرفت. بنابراین می‌توان یک ساختار دو بعدی را به صدھا مثلث جداگانه تقسیم نمود که هر مثلث دارای سه گره (Node) است که در رؤوس آن قرار گرفته است.

کاربرد FE در سال‌های بین ۱۹۷۱ تا ۱۹۸۶ توسعه یافت (۴). نتایج حاصل از آن ناکنون باعث گردیده است تا از روش FE به عنوان یکی از قوی‌ترین و پربارترین روش حل مسائل و معضلات استفاده نمود (۵,۶). از محاسن روش FE این است که:

- اطلاعات مربوط به استرس‌ها را بسیار دقیق آنالیز می‌نماید (۵).

- می‌توان اشکال پیچیده و مبهم را آنالیز نمود.

- بررسی مواد غیرهموژن و غیر متجانس به سادگی صورت پذیر است.

- بدون خطر و کم‌هزینه می‌باشد.

۵- به زمان کمتری نیاز دارد.

در این مطالعه هدف از کاربرد نیروهای تنش بررسی اثر میزان تنش بر Shi در سمان روکش دندان سانترال بالا به طریقه دو بعدی و سه بعدی است تا میزان تحمل سمان به کار رفتہ در برابر نیروهای اعمال شده در تراش‌های مختلف بررسی گردد. مثلاً تنش بر Shi در تراش شولدر ۱۲۵ درجه که در جدول شماره ۴ آمده است نشان می‌دهد که در هر دو Loading به عمل آمده تنش ایجاد شده در ناحیه طوق بیشتر و هر چه که به لبه انسیزال نزدیک‌تر می‌شود کاهش می‌یابد.

مواد و روش‌ها

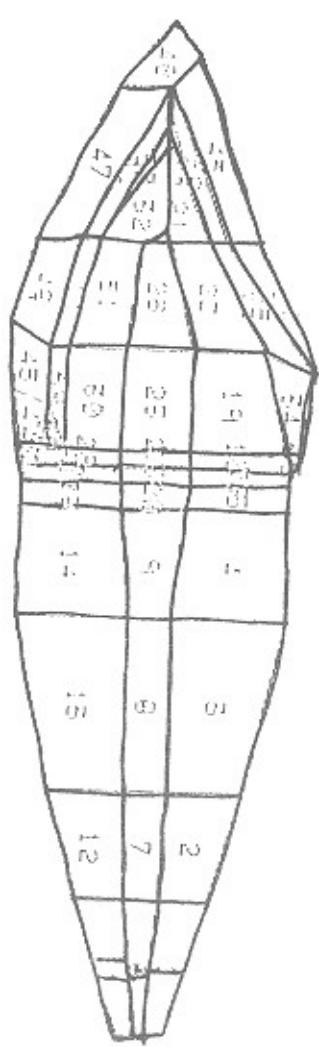
با توجه به مطالب مذکور، مدل دندان سانترال بالا توسط کامپیوتر ترسیم شد. آنالوگی دندان با توجه به کتب مرجع و مقالات مختلف، انتخاب و اطلاعات مذکور به کامپیوتر داده شد. در این بررسی فلز Coping از آلیاز سیلور پالادیوم و سمان آن از زینک فسفات انتخاب شدند و کامپیوتري که در روش دو بعدی استفاده شد IBM Compatible از نوع AT و در روش سه بعدی P. S-IBM و برنامه کامپیوتري آن Super sap انتخاب گردید. نیروی ۲۰۰ نیوتون (کیلوگرم ۰/۱۰۲) انتخاب و با زوایه ۳۰ و ۵۰ درجه:

۱- به لبه انسیزالینگوالی، ۲- به یک سوم انسیزال در سمت لینگوال اعمال گردید. میزان و محل چگونگی اعمال نیرو با توجه به مقالات مختلف انتخاب شد (۷,۸,۹,۱۰). جداول ۱-۴ میین میزان تنش بر Shi در تراش‌های مختلف است.

نتایج

تنش بر Shi در سمان در تراش

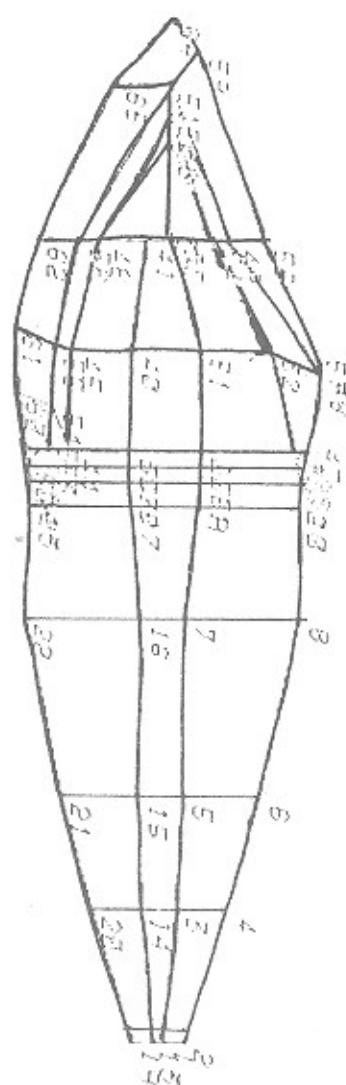
با توجه به جدول شماره ۱ مشاهده می‌شود که در هر دو بارگذاری میزان تنش در ناحیه طوق بیشتر است و با تزدیک شدن به لبه انسیزال کاهش می‌یابد. میزان تنش در سمت باکال بیشتر می‌باشد. به طوری که در هر دو بارگذاری تنش زیادی به سمان ناحیه طوق سمت باکال (حدود ۲۰ مگاپاسکال) وارد می‌گردد.

تصویر شماره ۲- دندان تایای میانی بالا با تراش شولدر بول
همراه با کراون در حالی که شماره المان ها مشخص است

جدول شماره ۲- تنش برشی سمن در تراش چمفریاد و بارگذاری
(مگاپاسکال)

No of elements	Shear stress M. Pa (Laod case I)	Shear stress M. Pa (Laod case II)
۲۸ و ۳۷	۱۶/۱۲۲۲۵	۱۶/۳۰۸۷
۲۹ و ۲۸	۷/۱۶۹۷۵	۷/۷۶۴۵
۳۰ و ۳۹	۷/۶۰۳	۸/۴۶۲۸
۳۱ و ۴۰	۷/۹۷۰۰	۹/۳۵۳
۴۱ و ۴۱	۵/۸۷۸۷۲	۱۰/۹۰۶
۳۶ و ۴۹	۳/۷۸۰۸۷	۷/۳۴۳۵
۴۰ و ۲۰	۷/۶۹۷۵	۴/۷۷۵۷۷
۳۴ و ۱۹	۵/۲۳۹۷۵	۴/۱۰۱۷۵
۳۳ و ۱۸	۱۸/۱۱۱	۱۰/۱۱۷۷۵
۳۳ و ۱۷	۱۸/۸۰۷	۱۰/۸۳۴۱۲

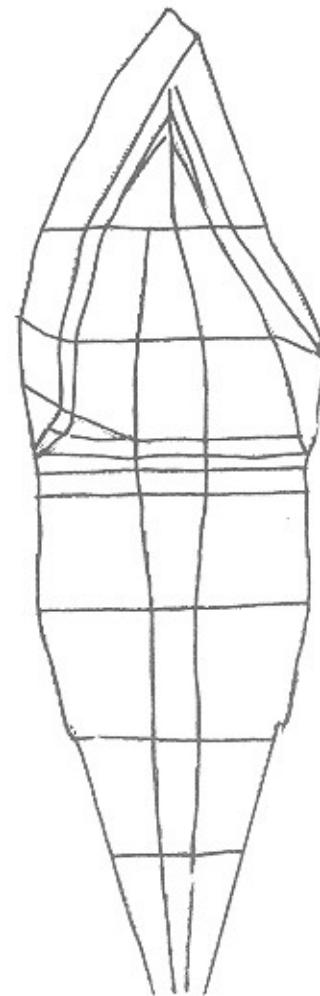
تصویر شماره ۱- دندان سانترال بالا با کراون با تراش شولدر بول
درجه ۱۲۵

جدول شماره ۱- تنش برشی سمن در تراش شولدر بول و
بارگذاری (مگاپاسکال)

No of elements	Shear stress M. Pa (Laod case I)	Shear stress M. Pa (Laod case II)
۲۸ و ۳۷	۲۰/۱۲۳۴	۲۰/۲۴۵۹۰
۲۹ و ۲۸	۹/۳۸۹۱	۱۰/۶۵۶۵
۳۰ و ۳۹	۷/۸۱۱۰	۸/۴۰۵۵
۳۱ و ۴۰	۸/۳۴۰	۹/۷۹۱۷۵
۴۱ و ۴۱	۵/۸۱۰۷۵	۱۰/۹۴۸۷۵
۳۶ و ۴۹	۳/۷۷۵۷۷۵	۷/۳۸۷
۴۰ و ۲۰	۷/۶۹۱	۴/۷۷۲۷۵
۳۴ و ۱۹	۵/۲۷۸	۴/۳۳۲
۳۳ و ۱۸	۱۷/۸۲۲۷۷	۱۰/۰۷۷۵
۳۳ و ۱۷	۱۷/۸۱۱۵	۹/۰۰۶۰

جدول شماره ۴- تنش برشی سمان در تراش شولدر ۱۲۵ درجه با
دو بارگذاری (مگاپاسکال)

No of elements	Shear stress M. Pa (Laod case I)	Shear stress M. Pa (Laod case II)
۲۸ و ۳۷	۱۰/۹۸۹۰	۱۰/۴۳۷۷۵
۲۹ و ۳۸	۸/۱۱۰۰	۸/۷۷۲۳۵
۳۰ و ۳۹	۶/۷۰۰۷	۸/۶۰۳۲۵
۳۱ و ۴۰	۷/۹۶۳	۹/۳۳۳۷
۵۰ و ۶۱	۵/۸۲۲۶	۱۰/۸۳۹۲۰
۳۶ و ۴۹	۳/۷۵۸۴۵	۶/۳۶۰۷۲
۳۵ و ۲۰	۶/۱۰۳۷۵	۴/۷۸۸۷۵
۳۶ و ۱۹	۵/۲۸۷۲۵	۴/۲۰۰۷۵
۳۳ و ۱۸	۱۷/۸۲۶۲۵	۱۰/۲۳۸
۳۳ و ۱۷	۱۸/۳۰۷۰۰	۱۰/۲۲۲۹۲۵

تشن به وجود آمده در سمت لینگوال در هر دو بارگذاری از تنش ایجاد شده در سمت باکال کمتر است در بارگذاری دوم تنش در سمت لینگوال ناحیه طوق به میزان چشمگیری کاهش می‌باید و به حدود ۱۰ مگاپاسکال می‌رسد که کمتر از میزان تحمل سمان می‌باشد ولی در بارگذاری اول مقدار تنش برابر با ۱۷/۸ مگاپاسکال است که بیش از حد قابل تحمل سمان است (مقدار تحمل سمان برابر با ۱۳/۱ مگاپاسکال است). با بررسی المان‌های ۳۳، ۱۸، ۳۲، ۳۳، ۱۷ در جدول یک نشان دهنده مقدار تنش برشی به وجود آمده در روش دو بعدی و سه بعدی است (تصویر ۱).

تصویر شماره ۳- دندان سانترال بالا با کراون با
تراش شولدر ۱۲۵ درجه

جدول شماره ۳- تنش برشی سمان در کراون F.F.P با دو
بارگذاری (مگاپاسکال)

No of elements	Shear stress M. Pa (Laod case I)	Shear stress M. Pa (Laod case II)
۲۸ و ۳۷	۵۷/۸۴۷۷۵	۶۳/۱۲۲
۲۹ و ۳۸	۷/۷۳۲۵	۸/۴۸۰
۳۰ و ۳۹	۷/۲۰۱۶۷۵	۸/۹۹۰۰
۳۱ و ۴۰	۷/۸۸۰۸	۹/۳۵۶
۵۰ و ۶۱	۵/۸۹۸۱۷۵	۱۰/۹۰۷۵
۳۶ و ۴۹	۳/۷۸۸۸	۶/۳۸۲
۳۵ و ۲۰	۶/۱۱۱	۴/۷۹۳
۳۶ و ۱۹	۵/۲۰۲	۴/۱۲۱۷۵
۳۳ و ۱۸	۱۸/۹۸۹۲۲۵	۱۱/۸۰۷۵
۳۳ و ۱۷	۱۹/۹۹۰۹۷۵	۱۲/۰۶۱۷

تشن برشی در سمان در تراش Chamfer

با توجه به جدول شماره ۲ مشاهده می‌شود که در هر دو بارگذاری میزان تنش برشی سمان ناحیه طوق بیشتر و با نزدیک‌تر شدن به لبه انسیزالی میزان آن کاهش می‌باید. نزدیک‌تر شدن تنش در سمان ناحیه طوق سمت لینگوال در بارگذاری دوم کمتر از میزان قابل تحمل سمان است. بررسی المان‌های ۳۳ و ۱۸ و ۳۳ و ۱۷ در جدول فوق یافته‌های فوق را تأیید می‌کند.

ضخامت ۰/۱-۰/۱ میلی متر را پیشنهاد نمود. Jone (1983) با استفاده از توصیه های فوق ادعا نمود که اگر آلیاز طلا تحت تأثیر نیروی خاصی قرار گیرد که باعث Deflection آن شود باید آلیاز Base-Metal دارای Elastic Modulus دو برابر باشد لذا می توان ضخامت آن را از ۰/۳۰۰ میلی متر به ۰/۲۵۲ میلی متر کاهش داد. نتایج آنالیزها نشان می دهند که ضخامت Coping دارای نقش بسیار مؤثرتری نسبت به Elastic Modulus آلیاز در Level تنش را دارد.

Finite (1975) و Farah از طریق آنالیز element و ارزیابی Plane های توزیع تنش در روکش های مثال سرامیک ضخامت Coping را که از آلیاز طلا و آلیاز Ni-Cr ساخته شده بودند ۰/۵-۰/۳ میلی متر انتخاب و تحت تأثیر نیروی ۴۴۵ نیوتون در زاویه ۳۰ درجه در امتداد محور طولی دندان قرار دادند. با Development این استرس امکان تغییر در Integrity لایه سمان زیرین را گزارش کردند. Anusavice (1986) با قبول توصیه Weiss در مورد ضخامت Coping در ساختن روکش های مثال سرامیک را بدون افزایش ریسک Failure در تحت شرایط داخل دهانی تأیید نمود. با آنالیز Finite Element در مورد تحقیق خود فرضیه قبلی خود که استرس های تولید شده بستگی به نوع آلیاز و ضخامت Coping دارد را با نتایج به دست آمده از مطالعه خود هماهنگ نمی داند. بنابراین اگر Coping های خیلی نازک در درمان های کلینیکی مورد استفاده قرار گیرند باید به اتصال (Perfect Bonding) پرسلن به آلیاز توجه داشت. اضافه بر این وجود لایه سمان نیز می تواند نقشی در این فرضیه توزیع تنش داشته باشد (۱۰).

از آنجا که در روکش های مثال سرامیک ساختار فلزی نقش ویژه ای در توزیع و محدود کردن تنش های وارده دارد بنابراین ضخامت، سختی و جنس آلیاز نیز می تواند نقش تعیین کننده ای در توزیع و بی اثر کردن نیروهای تنشی اعمال شده به آن را داشته باشد. نوع سمان های مصرفی نیز می توانند در مقابل تنش های وارده عکس العملی متفاوت داشته باشند. در بررسی که بر روی سمان های کف بندی شده در زیر پر کرده های آمالگام به عمل آمد قدرت سمان های زینک اکساید با ضخامت های ۰/۵ و ۰/۲ میلی متر بررسی شد. در پر کردن هایی که سمان زیرین آن با ضخامت ۰/۲ میلی متر بود توزیع تنش

تنش برشی در سمان روکش با تراش شولدر پرسلن

در جدول ۳ مقدار تنش برشی در سمان ناحیه طوق بیشتر و با نزدیک شدن به لبه انسیزال کاهش می یابد و مقدار تنش در سمت باکال بیشتر از لینگوال است. در این تراش مقدار تنش در بارگذاری اول در ناحیه طوق سطح لینگوال بیشتر از حد تحمل سمان است. در صورتی که در بارگذاری دوم تنش به وجود آمده در ناحیه لینگوالی طرق دندان کمتر از حد قابل تحمل سمان است.

تنش برشی در تراش شولدر ۱۳۵ درجه

جدول شماره ۴ نشان می دهد که میزان تنش در هر بارگذاری در سمان ناحیه طوق بیشتر است. میزان تنش در سمان سمت باکال در بارگذاری اول کمتر از سمت لینگوال و در بارگذاری دوم بیشتر از آن می گردد. المان های ۳۳ و ۱۸ و ۱۷ نتایج حاصل از بررسی سه بعدی سریوش ساترال بالا را نشان می دهد که اکثریت المان های سمت لینگوال دچار تنش برشی بیشتری می شوند و مقدار تنش برشی ایجاد شده در روش دو بعدی که نیرو به محدوده لبه انسیزالی وارد گردید بیشتر از بارگذاری به روش سه بعدی است. مقدار تنش برشی ایجاد شده در المان های مربوط به سمان کمتر از آستانه تحمل آنها می باشد لذا تغییری در integrity سمان حد فاصل بین Crown و نسج دندان به وجود نمی آورد.

بحث

قبل از سه دهه اخیر طراحی روکش های مثال سرامیک مبتنی بر اطلاعات به دست آمده از مطالعات کلینیکی استوار بود. Umford (1965) پیشنهاد کرد که ضخامت Coping باید بین ۰/۵-۰/۳ میلی متر باشد تا استحکام و سختی آن در مقابل نیروهای اعمال شده قابل اطمینان باشد. Miller (1977) حداقل ضخامت آن را در قسمت Facial برابر با ۰/۳ و برای لینگوال، اکلوزال و نواحی انسیزال ۰/۷ میلی متر توصیه نمود. Weiss (1977) با توجه به بالا بودن Elastic modulus در نواحی که با پرسلن Veneer می شوند، آلیاز نیکل-کروم

سمان را به دنبال دارد (Farah, Craig 1975). بررسی ما نشان می‌دهد که به طور قابل ملاحظه سه بعدی تنش ایجاد شده در سمت لینگوال تا خمیه طرق در حدود ۱۰ مگاپاسکال است که به طور قابل ملاحظه کمتر از میزان تحمل سمان زینک فسفات است و لی در بارگذاری به روش دو بعدی مقدار تنش برابر ۱۷/۸ مگاپاسکال بود که این مقدار بیش از حد تحمل سمان مصرفی است. از تحقیقات به عمل آمده چنین استنبط می‌شود که با افزایش ضخامت کوپینگ از ۰/۳ به ۰/۶ میلی متر تنش برشی ایجاد شده در تعداد قابل توجهی از المان‌ها برابر است لذا با نظریه Anusavice در مطالعه FE مطابقت دارد (۱۰). با توجه به استحکام بسیاری از سمان‌ها اعمال نیروی زیاد ممکن است منجر به شکست لایه سمان در فاصله بین عاج دندان و ساختار فلزی شود و در نهایت منجر به شکست در درمان دندان مورد معالجه گردد (۷,۸,۹,۱۰).

مناسب و برعکس، زینک اکساید دارای خواص مکانیکی متفاوت و در مقابل توزیع تنش مقاومت کمتری داشتند. لذا یکی از دلایلی که باعث شکست آمالگام می‌شود پایین بودن مدول الاستیسیته مواد کفبندی است که در Base پرکردنگی‌ها به کار می‌رond. ایده آل ترین سمان مصرفی باید دارای مدول الاستیسیته مشابه آمالگام باشد. لذا بهتر است از سمان اکسی‌فسفات در زیر آمالگام استفاده شود که دارای استحکام و قدرت تحمل بیشتری است مگر شرایطی وجود داشته باشد که باعث تحریک عصب دندان گردد (۸).

باید توجه داشت که با افزایش زاویه نیروهای اعمال شده میزان استرس ایجاد شده بیشتر خواهد بود. با افزایش اعمال نیرو از صفر به ۳۰ درجه تنش کششی در محل فاصله بین دندان و Coping برابر با ۱۶/۶ مگاپاسکال است. در صورتی که مقدار تحمل سمان برابر ۱۳/۱ مگاپاسکال است که این مقدار استرس برابر ۱۶/۶ مگاپاسکال خطر از بین رفتن

منابع

1. Farah JW, Craig RC. Finite element stress analysis of a restored axisymmetric first molar. *J Dent Res* 1974; 54(3): 859-866.
2. Moss ML, et al. Finite element method modeling of craniofacial growth. *Am J Orthod* 1985; 87(6): 453-470.
3. Tanne K, et al. Three dimensional finite element analysis for stress in the periodontal tissue by orthodontic forces. *Am J Orthod Dentofac Orthop* 1987; 92(6): 499-504.
4. Stasta FL. Applied finite element analysis. C. B. C. Publishing Japan Ltd 1986; 1-18.
5. Basar Y, Eller C, Kratzig WB. Finite element procedures for nonlinear dynamic stability analysis of arbitrary shell structures. *Computational Mechanics* 1990; 6(3): 157-166.
6. Tanne K, et al. Movement to force ratios and the center of rotation. *Am J Orthod Dentofac Orthop* 1988; 84(5): 426-431.
7. Derand T. Stress analysis of cemented or resin-bonded loaded porcelain inlays. *Dent Mater* 1991; 7: 21-24.
8. Farah JW, Craig RG. Distribution of stresses in porcelain fused-to-metal and porcelain Jacket Crowns. *J Dent Res* 1975; 54(2): 255-261.
9. Tanne K, et al. Biomechanical effect of anteriorly directed extracoronal forces of the craniofacial complex: A study using the finite element method. *Am J Ortho Dentogac Orthop* 1989; 95(3): 200-207.
10. Anusavice KJ, Hojjati B, Dehoff PH. Influence of metal thickness on stress distribution in metal-ceramic crowns 80. *J Dental Res* 1986; 65(9): 1173-1178.
11. Pac YC, Reinhardt RA, Krejci RF. Root stress with taper-end post design in periodontally compromised teeth. *J P O* 1987; 57(3): 281-286.
12. Jones DW. The strength and strengthening mechanisms of dental ceramics. In: *Dental ceramics, proceedings of the first international symposium on ceramics*, J W Mclean ed Chicago: Quintessence Publishing Co 1983; 83-144.
13. Miller LL. Framework design in ceramo-metal restorations, symposium on ceramics. *Dent Clin North Am* 1977; 21: 644-711.
14. Mumford G. The porcelain-fused-to-metal restoration. *Dent Clin North Am* 1965; 241-244.
15. Weiss PA. New design parameters: Utilizing the properties of nickel-chromium superalloys. *Dent Clin North Am* 1977; 21: 764-785.